

Akademie výtvarných umění v Praze
Studijní program Výtvarná umění
Ateliér : Kresba / škola Jiřího Petrboka

DIPLOMOVÁ PRÁCE

WHO WE ARE

KDO JSME

Vypracoval/a: Annemari Vardanyan
Vedoucí diplomové práce: PETRBOK Jiří, ak. mal.
Oponent/ka diplomové práce: PINKAVA Ivan, MgA.
Akademický rok 2020/2021

Několik let mého studia na Akademii se prostřednictvím svých obrazů „dotýkám“ dvou témat. Na jedné straně je to individuální rovina lidské zkušenosti, která směřuje ke každodenním problémům obyčejného života v rodině a společnosti. Na druhé straně je to rovina společenských, historických, kulturních a politických témat, které přesahují rámec a hranice rozmanitých národních kultur a světových náboženství, a jež neodmyslitelně formují povahu individuální zkušenosti člověka. Během této doby mi bylo stále více jasné, že kulturní a hodnotový rámec, v němž se člověk utváří a vyvíjí, zásadně a velmi intenzivním způsobem ovlivňuje chování, myšlení, názory a veškeré další osobnostní rysy, které ve svém celku vytváří jedinečnou a svébytnou individualitu člověka. Hlavním východiskem mé tvorby je tedy předpoklad, že člověk je nevyhnutelně zakotven v určitém společenském, kulturním a hodnotovém prostředí, v němž žije, vnímá věci okolo sebe, vyvíjí se a komunikuje s ostatními. Uvědomuji si, že toto prostředí se pro každého z nás může měnit, proto jsou v rámci mé tvorby důležité otázky, jak se s touto proměnou má člověk vyrovnat, jakým způsobem se má adaptovat, jak si má zachovat to původní a jakým způsobem má přejímat to nové. Současně se snažím ve své tvorbě reflektovat, jakým způsobem se může kolize různorodých kulturních, národnostních a historických hodnot vyjevovat navenek.

Mou snahou bylo problematizovat skutečnost, že různé kulturně-hodnotové civilizační okruhy se v rámci dnešního globalizovaného a multikulturního světa určitým způsobem střetávají, kolidují a vzájemně na sebe působí. Vzájemné působení různých kultur má samozřejmě konkrétní dopady na osobní i společenský život jednotlivců, kteří vyrůstají, vyvíjí se a utváří svoji osobnost v prostředí názorové a hodnotové plurality a různorodosti. Ze zkušenosti vím, že tito lidé žijí své životy v prostředí neustálé názorové a kulturní protikladnosti, kterou vnímají a snaží se s ní vnitřně vypořádat. Snažím se zprostředkovat transparentní vhled do jinak ryze soukromé sféry lidského prožívání a zkušenosti, jež jsou ovlivňovány mnohostí kulturního a společenského prostředí, v jehož pozadí se formuje osobnost a vnitřní identita individuálního já.

Tento problém kulturně-hodnotového střetávání pro mě začal být ještě více vnitřně palčivější, když se v září minulého roku opět roznítil válečný konflikt v Náhorním Karabachu. Uvědomila jsem si, v jaké míře a do jaké hloubky je můj život protkáán zkušeností kulturní a národnostní diverzity, a jak intenzivní vliv může mít tato diverzita pro můj každodenní život. Jednalo se o pokračování válečného konfliktu, v jehož důsledku se moji rodiče rozhodli opustit rodnou Arménii a emigrovat do Evropy s vidinou slibnější budoucnosti alespoň pro budoucí generace. Rozhodnutí zanechat vše za sebou a vrhnout se do zcela nového života s sebou přineslo nevyhnutelnou povinnost vyrovnat se s nejistým a do značné míry zcela cizím kulturním prostředím, kterému byl člověk konfrontován. Tyto životní příběhy jsou součástí širšího příběhu dějin arménského národa, který vypráví o kulturním dědictví předků, ale také o historické zkušenosti genocidy arménského národa na počátku 20. století a o utrpení v souvislosti s trvajícím bojem o existenci samotného národa. Tento příběh však není něčím vzdáleným, není to román, který si přečteme, abychom se odpoutali od našeho každodenního života, ale je to realita, která přímo a bezprostředně ovlivňuje životy všech Arménů. V rámci tohoto příběhu si uvědomuji témata a motivy, které se snažím prostřednictvím svých prací konfrontovat s hodnotami evropského civilizačně-kulturního rámce a realitou každodenního života. Současně se snažím ptát, co bude tento příběh vyprávět v budoucnu.

Ačkoli na mě v souvislosti s otázkou arménské migrace silně působí osobní zkušenost, uvědomuji si, že se jedná o globální problém, který daleko přesahuje rámec jednoho samotného národního státu a má hluboké historické kořeny všude po světě. Lidé odcházejí či dokonce prchají ze svých domovů z mnoha různých důvodů; pro některé je to východisko při hledání slibnější budoucnosti, jiní tak činí ve snaze vyhnout se válečnému konfliktu. V dnešním světě, kde se tak často akcentuje potřeba mezinárodní ochrany základních lidských práv a svobod, je migrace poháněna také politickou perzekucí. Podle mého názoru je zřejmé, že migrace a uprchlictví se dotýká každého z nás, i když perspektiva, z níž na tyto problémy hledíme, se může zásadně odlišovat.

Otázka je, jak se může takové kulturně-hodnotové střetávání projevovat v rovině individuálního lidského života? Někdy si totiž člověk připadá, jako by existoval na pomezí odlišných realit. Jeden den žije příběh, jehož děj jen připomíná každodenní banalitu. Není na co se ptát, protože vše je samozřejmé. Avšak najednou, aniž to lze očekávat, může dojít k něčemu, co zcela naruší pocit každodenní „banality“ a obepne nás tíhou naprosté nejistoty. Vše, co bylo každodenním zvykem, se stává irelevantní minulostí, na kterou již nepamatujeme či nechceme pamatovat. To, co bylo vnímáno jako všední povinnost, se stává jen nepříjemnou vzpomínkou, jež nás dále nemůže zavazovat. Celá naše existence se pak bezvýhradně upíná k jediné možné realitě, a to té, jež nám ještě před časem mohla být až absurdně vzdálená, a která je dosud cizí mnoha lidem v našem okolí. To se pro nás stává skoro prázdným prostorem, ve kterém vnímáme jen ty, kteří naši bolest a zármutek sdílejí – jsou to ti lidé okolo nás, kteří se ptají na stejné otázky, aniž by měli dostatek odpovědí, jsou to ti blízcí, kteří s pocitem bezpráví a nejistoty pamatují na dávné historické křivdy a současně žijí v přítomnosti dne s vědomím toho, odkud skutečně pochází. Pokud do tohoto prostoru nahlíží se zájmem někdo třetí, tak nás to plní upřímnou radostí, vděkem a zejména nadějí, jež nás posiluje v myšlence, že na pomezí zcela odlišných kulturních realit můžeme najít i něco jiného než absolutní lhostejnost a osobní odcizení.

Mým cílem bylo vyhnout se tomu, že by témata a problémy, o kterých mluvím, byly v obrazech jakýmsi způsobem popisovány či ilustrovány; nemá to být jen prázdný monolog, ale spíše obsahový narativ skrývající se za každodenní „banalitou“ – jakási myšlenková kontemplace, jež skrytě probíhá až v druhém plánu obrazu.

Jako prostředek při komunikaci mi slouží metoda apropiace, která mi umožňuje vkládat do obrazu jednotlivé kulturně zabarvené prvky či myšlenky, ať už se jedná o konkrétní objekty, symboly nebo písmo. Tyto konkrétní objekty pak zasazují do prostoru mého osobního a rodinného života, aniž bych tím narušila jejich původní významovou konotaci. Appropriací tak ukazují v prostoru každodenního života odkazy na kulturní vědomí arménského národa všude po světě – odkazují například na khachkary [chačkary], které nám připomínají kamenné památníky s vyrytým křížem odkazující na středověké umění arménské křesťanské kultury nebo na postavu Anahit, jež byla v arménské mytologii bohyní plodnosti, zdraví a moudrosti. Socha Anahit, jež je často zaměňovaná s řeckou bohyní Afroditou, je součástí umění helénistického období, jež představovalo dějinnou epochu, během níž probíhalo intenzivní prolínání řecké, římské a orientální kultury. Charakteristickým znakem období helénismu bylo šíření řecké kultury daleko na východ a její střetávání s kulturami okolních starověkých národů, přičemž docházelo k jejich vzájemnému ovlivňování a přizpůsobování.

Některé odpovědi lze možná hledat v konsenzu, jež se snažíme nalézat v podmínkách názorové a hodnotové odlišnosti. V multikulturním či národnostně různorodém prostředí se často setkáváme s konfliktem, jehož východiskem může být porozumění a tolerance. Ačkoli se tímto tématem zabývám již několik let svého studia, nemohu nabídnout více odpovědí než otázek. Na pomezí odlišných kulturních realit totiž zní stále jedna a tatáž otázka: Co se skrývá za horizontem? Současná situace v Arménii nás nutí se zamyslet, jak se s výzvami často předpokládané migrace vypořádají další tisíce Arménů. Jak se těmto problémům postaví miliony dalších migrantů všude po světě? Jaké důsledky to bude mít pro ty, kteří daleko od vlasti pociťují odcizení od sebe sama? Nezbyvá mi než se ptát dále a doufat, že mi umění pomůže na některé otázky odpovídat sobě, a možná i lidem, které to bude zajímat.